

## Kırsal Turizmde Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Düzce İli Örneği

Ekrem AYDIN<sup>1\*</sup>

Murat Selim SELVİ<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Artvin Çoruh Üniversitesi Arhavi Meslek Yüksekokulu, Artvin, Turkey

<sup>2</sup> Düzce Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Düzce, Turkey

\*Sorumlu Yazar

ekrem\_aydin81@hotmail.com

### Abstract

Recently the direction of international touristic movements has visibly shifted towards rural areas where traditional rural living style is dominant. In the global sphere countries such as Canada, Spain and Italy have achieved great advancements in rural tourism whereas Turkey has remained below in this market segmentation. It is without doubt that in the development of rural tourism Local Non-Governmental Organizations' participation in investment, employment, tourism, environment, education, sports, publicity and marketing activities matters significantly. It has always been a common subject of discussion amongst public whether or not local NGOs, the ones in rural areas in particular, can effectively perform their role and functions. The aim of this study is to investigate whether local NGOs are effective and functional in rural tourism. This is a descriptive research and questionnaire is the data gathering tool in this study. Face-to-face surveys were applied amongst 254 local NGO directors between October-January 2010. In data analysis, frequency and percentage distribution and in detecting the variances, T-test and ANOVA analysis have been applied. Furthermore reliability analysis of the developed scale has been conducted. For content validity, relevant literature and expert views have been taken into consideration. In the conclusion part it has been designated that on the whole, local NGOs in city of Düzce are not sufficiently effective in rural tourism. In other words it has been found out that local NGOs fell short in providing the required support and importance to tourism activities. On the other hand it has been detected that NGOs in Akçakoca and tourism and environment focused NGOs are more effective in rural tourism.

## The Role of Local Non-Governmental Organisations in Rural Tourism: The Example of Düzce Province

### Özet

Son yıllarda uluslararası turistik hareketlerin yönü geleneksel kırsal hayatının egemen olduğu kırsallara doğru bir ivme kazanmıştır. Dünyada Kanada, İspanya ve İtalya gibi ülkeler kırsal turizmde önemli ilerlemeler kaydederken; Türkiye bu pazar diliminde henüz gelişmemiştir. Kırsal turizm gelişiminde kuşkusuz Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının; yatırım, istihdam, turizm, çevre, eğitim, spor, tanıtım ve pazarlama gibi faaliyet alanlarındaki aktivitelerle katılımları oldukça önemlidir. Özellikle kırsalda bulunan yerel STK'ların üstlendikleri rol ve işlevleri, etkin olup olmadıkları kamuoyunca hep tartışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı yerel STK'ların kırsal turizmde etkili ve yeterli olup olmadıklarını araştırmaktır. Bu araştırma betimsel özellikte olup; veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anketler, 254 yerel STK yöneticisi ile Ekim-Ocak 2010 tarihleri arasında yüz yüze yapılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımlarının yanı sıra farklılıkların tespitine ilişkin T-testi ve ANOVA analizi yapılmıştır. Ayrıca geliştirilen ölçüğe ilişkin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Kapsam geçerliliği için ilgili literatür ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Sonuçta, genel olarak, Düzce ilindeki yerel STK'ların kırsal turizm üzerinde yeterince etkili olmadıkları belirlenmiştir. Başka bir deyişle yerel STK'ların kırsal turizm faaliyetlerine gereken desteği ve önemi veremedikleri ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Akçakoca'daki STK'lar ile turizm ve çevre amaçlı kurulan STK'ların kırsal turizm üzerinde daha etkili oldukları anlaşılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Kırsal Alan, Kırsal Turizm, Yerel STK, Düzce

Bu çalışma Ekrem AYDIN'ın (2011)Yüksek Lisans Tez çalışmasından türetilmiştir.

### 1. GİRİŞ

Dünyada meydana gelen küreselleşme ile birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda önemli değişimler yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişimler turizm hareketlerinin yönüne de yansımaktadır. Uzun yıllar devam eden klasik tatil anlayışı (3S) yerini gürültü ve kirlilikten uzak, insani ilişkilerin daha sıcak ve yüz yüze olduğu, doğal yapısı bozulmamış kırsal alanlara doğru yönelen turistik akımlara bırakılmaktadır. Böylece kırsal turizm adı verilen bir turizm türü son yıllarda ülkelerin kırsal hayatında yerini almaya başlamıştır. Kırsal turizm Akdeniz ülkelerinde

kırsal kalkınmanın önemli sacayaklarından biri olarak görülmektedir. Bu bakımdan kırsal alanlarda bölgesel turizm planlaması yapılmakta, uygun projeler hayata geçirilerek turizm talebi artırılmak istenmektedir. Bu süreçte çeşitli Sivil Toplum Kuruluşları da (STK) dâhil olmaktadır. Türkiye'nin turizm endüstrisinde Akdeniz çanağında iddialı bir ülke olmasına rağmen kırsal turizmde istenilen noktada olduğu pek söylenemez. Kırsal turizm bölgesel olarak pek çok kesimin katılımıyla gerçekleştirilecek geniş bir örgütlenme ve koordinasyon içinde yönetilmesi ve yürütülmesi gereken bir pazar dilimidir. Bu örgütlenme içerisinde yer alabilecek

en önemli oyuncularından biri de STK'lardır. Yerel STK'ların bölgelerinde ne tür faaliyetlerde buldukları, bu faaliyetleri ne sıklıkla yaptıkları, sonuçta bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini nasıl etkiledikleri, bu süreçte nerede buldukları son zamanlarda çeşitli kesimlerce sorgulanmakta ve hatta eleştirilmektedir. Bu konuda yapılacak bilimsel çalışmaların artması bu bakımdan anlamlı olabilir. Bu çalışmada ise konunun turizm yönü ele alınmakta; yerel STK'ların kırsal turizm faaliyetleri üzerinde ne gibi etkilerinin olduğu çeşitli yönleriyle araştırılmaktadır.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde şu çalışmalar önemli görülmektedir: Demirkol ve ark, (2007) STK'ların Dünyada ve Türkiye'de turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasındaki rolüne vurgu yaparak, ulusal ve uluslararası STK'ların turizm faaliyetlerini tespit etmeye çalışmakta, STK'ların turizme etkilerine ilişkin bazı çıkarımlarda bulunmaktadır. Yazarlar Türkiye'de turizm endüstrisinin yerleşmesinde ve yayılmasında, insanların daha rahat bir ortamda tatil yapmasında ve değişik kültürleri tanınmasında STK'ların önemli roller üstlendiklerini vurgulamaktadırlar. Ünlüöner ve Sevim (2005) turistik arz kaynaklarının değerlendirilmesinde yerel yönetimler ve STK'ların rolüne dikkat çekmektedirler. Yazarlar, STK'ların diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliğine giderek bölge turizminin tanıtımında ve gelişiminde önemli roller üstlenebileceklerini belirtmektedirler. Yavuz (2003) STK'ların bir bölgedeki turizm potansiyelinin değerlendirilmesindeki rollerini belirlemeye çalışmaktadır. Yazara göre turizm potansiyelinin değerlendirilmesinde ve turizm değerlerinin tanıtılmasında STK'ların çok önemli etkilerinin olabileceğini, örneğin STK'ların çeşitli halkla ilişkiler tekniklerinden yararlanarak tanıtıma katkı sağlayabileceklerini belirtmektedir. Aynı çalışmada, kapsama alınan STK yöneticilerine göre, bölgede turizm potansiyelinin harekete geçirilmesinde diğer kurumlarla ortak hareket edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Horochowski ve Moisey (1999) Sürdürülebilir Turizm Gelişimi konusunda çevreci STK'lara karşı hane halkı insanlarının oldukça olumlu görüş ve tutum içinde olduklarını belirtmektedirler. Pike (1999) Doğal Yaşamı Koruma Teşkilatı gibi STK'ların turizmle ilgili problemlere nasıl çözümler getirdiklerini, bu teşkilatın yöredeki etkinliklerini dikkate alarak ele almaktadır. Segrado ve Farmer (2006) turizmin sürdürülebilirliğini artırmak için STK'ların etkililiğini anlatan vaka analizi niteliğindeki çalışmada; STK'ların hem sosyal hem de ekonomik koruma projelerinde teknik eleman ve finansman konusunda sıkıntı çektiklerini ve bu konuda hükümetten yardım alamadıkları için etkili olamadıklarını belirtmektedirler. Bu açıklamalardan da görüldüğü üzere ülkemizdeki çalışmalar daha çok kırsal turizmin gelişimi, sürdürülebilir kırsal turizm, kalkınmada kırsal turizmin önemi konularında yoğunlaşmıştır. STK'ların turizme etkisini belirlemeye yönelik çalışmalar ise daha çok diğer ülkelerde yapılmıştır. Bu çalışma ile Düzce İli sınırları içindeki yerel STK'ların turizm üzerinde ne tür etkilerinin olabileceği araştırılarak, ilgili, sorumlu ve görevlilere farklı bir bakış açısı kazandıracağı ümit edilmektedir. Ayrıca bu çalışma turizm alanında yapılacak olan benzer akademik çalışmalara kendi çapında bir katkı sağlayabilir ya da bir fikir verebilir. Düzce İlindeki STK'ların kırsal turizme etkisini araştırılan tarama modelindeki bu çalışmanın giriş bölümünde; çalışmanın konusu, önemi, amacı, literatüre yapacağı katkı gibi çalışmaya yön veren özellikler değerlendirilmeye

alınmıştır. Gelişme bölümünde konuyla ilgili literatür özetlenmiştir. Daha sonra Düzce iline ilişkin yapılan bir araştırma ile son bölüm oluşturulmuştur. Bu bölümde Düzce ilinin turizm potansiyeli kısaca özetlenmiş, konuyla ilgili araştırma soruları ve hipotezlere yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın nasıl uygulanacağına ilişkin yöntem yine bu bölümde ele alınmaktadır. Bu bölümde son olarak bulgular ve sonuçlar verilmekte; ilgili ve sorumlulara yönelik önerilerde bulunularak gelecek çalışmalara ilişkin bazı öngörülerde bulunulmaktadır.

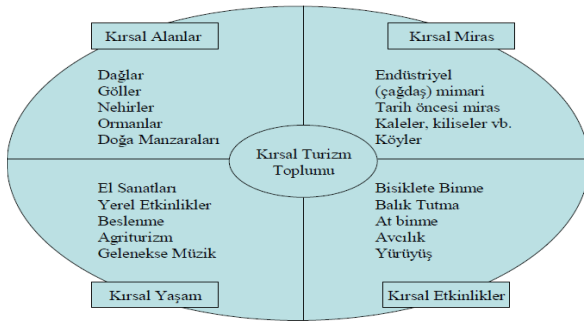
## 2. İLGİLİ LİTERATÜR

### 2.1. Kırsal Alan

Kırsal turizm kırsal alanlarda gerçekleştirilen bir turizm türüdür (Soykan, 1999: 68). Yerleşim bölgelerindeki nüfus yoğunlukları, hacimleri, tarım, hayvancılık ve ormancılığa dayanan ekonomik yapının yanında geleneksel sosyal yapı ile yerel toplum kimliği kırsalın tanımlanmasında oldukça önemli hususlardır (Tarlak, 2007: 10). Bunlara ek olarak kırsal alanlar; nüfusu 20.000'e kadar olan (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006:9), doğal ve kültürel yapının korunduğu (Soykan, 1999), insani yerleşmelerin seyrek olduğu (Holland vd., 2003), yeşil alanları, doğal kaynakları ve ormanları ile kentlerin nefes alabilen alanları (Eminağaoğlu ve Çevik, 2005) olarak tanımlanmaktadır. Tanımlardan anlaşıldığı gibi kırsal alan "köy, orman, yayla göl ve akarsuların bulunduğu, kara ve sulak avcılığa olanak tanıyan, tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin yapılabildiği, modern hayattan ziyade daha çok geleneksel hayatın hüküm sürdüğü nüfusu oldukça az olan yerleşim yerleridir. Kırsal turizm ise temel olarak, ahşap bir köy evinde, çiftlikteki bir odada ya da bir dağ evinde konaklamak suretiyle, kırsal kültürle tanışmak, kaynaşmak ve böyle bir ortamda tatil geçirmeyi ifade eder (Sarı ve Karabulut, 2006:723).

### 2.2. Kırsal Turizm

Kırsal turizm, kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacı ile bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmaları ile gerçekleşen bir turizm türüdür (Kiper ve Yılmaz, 2008:160). Kırsal turizm, oda-kahvaltı hizmeti veren dağ evlerinde konaklamak ve buralarda ki ailelerin konuk severliğine katılarak, karşılıklı anlayış içinde yaşamaktır (Canaves vd., 2004:756; Daugstad, 2008:404). Morgül'e (2006) göre kırsal turizm insanların devamlı ikamet ettikleri yerlerden kırsal alanlara geçici olarak gitmeleri ve buralarda konaklama, yeme-içme, eğlenme gibi yöreye özgü mal ve hizmetlerden faydalanmalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür. Kırsal turizm kavramı üzerine yapılan tanımların ortak noktası "kırsal alanlarda meydana gelen turizm" (Lane, 1994; Sharpley & Sharpley, 1997; Chuang, 2010) olmasıdır. Dolayısıyla kırsal alanlarda yapılan mağara turizmi, yayla turizmi, av turizmi, eko turizm, köy turizmi, çiftlik turizmi gibi turizm türü etkinlikleri kırsal turizm kapsamında değerlendirilmektedir (Soykan, 2003:2). Görüldüğü gibi kırsal turizm farklı turizm türleriyle aynı tutulmakla birlikte, bu turizm türünde esas olan, doğal yapısı bozulmamış kırsal bir yerleşmeye gidip, burada konaklama, kırsal etkinliklere katılma, yöreye özgü mal ve hizmetleri tüketme anlayışıdır. Kırsal turizm kavramının tanımlanmasında bazı bileşenler ortaya konulmuştur. Bu bileşenler aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.



Şekil 1. Kırsal Turizm Bileşenleri

Kaynak: Soykan, F (2006). Avrupa'da Kırsal Turizme Bakış Açısı ve Kazanımlar Deneyim. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi. 20-22 Nisan, Balıkesir.

Avrupa'da son yıllarda kırsal alanlara yönelik turizm hareketlerinin artması sonucu birçok ülke kırsal turizm alanında önemli mesafeler kaydetmiştir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren İtalya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde kırsal turizm işletmelerinin sayısında 2 kat artış olmuştur (Akça, 2004: 64). Kırsal turizm İngiltere'de genelde çiftliklerde yapılmakta (Soykan, 2000) ve İngiltere, kırsal turizmden yılda 12 milyon Euro gelir elde etmektedir. Bu durum buralarda yaşayan kırsal bölge insanı için ek gelir demektir (Foster vd., 2005). Kırsal turizm işletmeleri kırsal alanlarda tarıma alternatif olarak gelişmiştir. Turizm, birçok kırsal bölgede tarım ile bütünleşmiş ve sosyo-ekonomik yapının doğal bir parçası olarak kabul edilmiştir. İsrail'de oldukça yeni bir olgu olan kırsal turizm çiftçiler ve kırsal bölge insanı için alternatif bir gelir kaynağı olarak görülmüştür. Kırsal konaklamalar kırsal konutların farklı tipleri içerisine kurulmuştur: Bazıları bir çiftlikte, bazıları çiftlik dışında ve bazıları da tarımsal olmayan küçük kırsal yerleşmelerde kurulmuştur (Fleischer ve Tchetchik, 2005:493). Tagliabue (1998) 1990'lı yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde planlı ve programlı çalışma ve geniş katımlı örgütlenme sonucu kırsal turizmin önemli bir sektör durumuna geldiğini belirtmektedir. Aynı yazar örneğin, AB'ye üye ülkelerin, 1991-1997 yılları arasında sadece tarım turizmi (agro-tourism) programlarını sübvansane etmek için 2 milyar \$ harcadıklarını vurgulamaktadır. Davidson'a (1992) göre 1990'lı yılların başında AB ülkelerinde (ortalama nüfusun) tatillerini kırsal alanlarda geçirenlerin oranı %25'e, dağlık alanlarda geçirenlerin ise %23'e ulaşması, konunun önemi hakkında dikkate değer ipuçları vermektedir. İtalya'da kırsal turizm, çiftliklerle yakından ilişkili olduğu için daha çok tarım turizmi veya çiftlik turizmi adıyla anılmaktadır ve İtalyanlar için doğayla bütünleşmek, sessizlik, manzara güzellikleri, yeni arkadaşlıklar kurmak ve geleneklere geri dönüş anlamına gelmektedir. Avusturya, Avrupa'da kırsal turizmin en iyi organize edildiği ülkeler arasında yer almaktadır. Bu alanda çalışan örgütler mevcuttur. Örneğin 36 köyü içine alan "yeşil köyler" bunlardan biridir. Yeşil köyler çatısı altındaki köylerin hepsi belirli standartlara göre seçilmiştir. Bunlar arasında hava kalitesi, su kalitesi, mimari yapıların özellikleri (maksimum 3 kat, eski ve yeni yapıların uyumu), turizmi seven köy toplumunun olması ve tarım ve ormancılığın gelişmiş olması sayılabilir (Kiper, 2006: 52). Türkiye'de kır düğünleri, kültür köyleri, sergilerin teşhir edildiği kermesler, yol kenarlarındaki kalıntı ve eski yerleşimler, yerel tat ve gurmelerin olduğu kırsal mekânlar, bireysel ya da organize turlarla yerli ve yabancı turistlerin

uğrak yerleri haline gelmektedir. Bunlardan başka yayla şenlikleri kırsal alanlardaki önemli turizm etkinlikleri arasındadır. Ayrıca dağ ve orman köylerinden başka birçok ova köyü de sahip olduğu tarihi ve sosyo-kültürel değerler açısından kırsal turizm için önemli potansiyellere sahiptir (Akça, 2004: 67).

### 2.3. Kırsal Turizm Gelişimi ve STK'lar

Dünya genelinde yaşanan küreselleşme ile birlikte meydana gelen değişimin turizm hareketlerine de yansımaları ve turistlerin daha sakin ve doğal dokusu bozulmamış alanlara yönelmeleri (Ahipaşaoğlu ve Çeltik, 2006), turizmin daha çok rekreasyona dayalı olması ve rekreasyona en fazla olanak sağlayan doğal alanların sıklıkla kullanımı (Soykan, 1999) kırsal turizm adı verilen bir turizm türünün doğmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Kırsal turizmin stres ve baskıyı azaltması, betonlaşmanın önüne geçmesi, kirlilikten uzak alanlarda yapılması (Soykan, 2003:7), ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların çözümünde rol alması, turizmi kıyı turizminin egemenliğinden kurtarması ve tarım üreticisine ek gelir sağlaması (Çeken, 2007:7) kırsal turizm gelişiminde etkili olan faktörlerdendir. Kırsal turizm etkinlikleri genelde köylerde ve çiftliklerde konaklama ve tarımsal etkinlikler, yerel el sanatlarıyla ilgili uygulamalar, tarihi yerleri gezme, yerel kültürleri tanıma, çevre gezileri, sportif etkinlikler ve kültürel yarışmalar şeklinde olmaktadır. Ancak bütün bu etkinliklerin yapılabilmesi gerekli örgütlenmenin sağlanmasını gerektirmektedir. Bu amaçla yerel alanlarda köy evleri ve kırsal tatil köyleri gibi konaklama mekânlarının inşasına ve işletilmesine yönelik çeşitli birlik ve dernekler faaliyet göstermektedir (Soykan, 1999: 73). Turizm'in çok az dışalım gerektiren ve kısa zamanda döviz getirisi sağlayan bir endüstri oluşu (Kozak vd., 2001: 126) gelişmekte olan bir çok ülkede istihdam yaratılarak gelir düzeyinin artmasını ve halkın yaşam kalitesinin yükselmesini sağlamaktadır (Bahar, 2006: 138). Bu konuda önemli işlevlere sahip temel unsurlardan biri kuşkusuz Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'lardır.

STK'lar toplum yararına çalışan, demokrasinin gelişimine katkıda bulunan (Tosun, 2007:5), kar amacı gütmeyen Clarke (1998), hükümetten bağımsız ve kamu yararına çalışan (Rudasil 2008; Suter, 2003) kuruluşlardır. STK'lar, siyasi irade ve organizasyonlardan bağımsız, hukuk çerçevesinde yapılanmış ve faaliyetlerini yürüten, gönüllülüğe ve rızaya dayalı olarak belirli uzmanlık alanlarında kamusal hizmet ve fayda sunan, kendi kendini yönetebilen organizasyonlar olarak tanımlanabilir (Özdaşlı, 2007: 63). Günümüzde STK'lar en genel anlamı ile belirli amaçları gerçekleştirmek, belirli konularda kamuoyunu yönlendirmek ya da aydınlatmak için çalışan, gönüllülük esasına göre hareket eden örgütsel yapılara denmektedir (Alyakut, 2007: 30). STK'ların temel amacı, devlet karşısında güçsüz kalan siyasal oluşumların arkasındaki toplumsal desteği artırmak ve bilinçli yurttaş katılımlarını güçlendirmektir. Dayanışma ve sosyal amaçlı bir hizmet üretimini ön plana çıkaran STK'ların gerçekleştirdiği faaliyetlerin en belirgin özelliği ise yardımsever nitelikli kuruluşlar olmalarıdır (Erol 2007:340).

STK'lar da hangi alanda faaliyet gösterirlerse gösterebilirler halkın yaşam kalitesini artırma amacı taşımaktadırlar. Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) ve Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TURÇEV) gibi kuruluşlar kültür ve tabiat varlıklarını koruma, doğal alanlara olan

turizm hareketlerini teşvik etme ve turizm ürünlerini topluma tanıtmaya gibi faaliyetlerle bu amaca hizmet etmektedirler (Demirkol vd., 2007: 805). Dünyada ulusal ve uluslararası alanda kırsal turizm gelişimine yönelik faaliyet gösteren Asociacion Agroturismo, Agriculture et Tourisme, Farm Holiday Bureau, Anagritur, Agriturst, Euroter, Eurovillages gibi birçok STK bulunmaktadır. Yine bu kuruluşlardan biri olan "Uluslararası Kırsallık-Çevre Kalkınma Derneği" sınır ötesi gruplarla ortaklaşa seminerler organize etmektedir. Bu seminerlerde ülkelerin kırsal turizm sorunları, çözüm önerileri, ülkelerde uygulanan kırsal turizm programları gibi konular işlenmektedir (Soykan, 2000: 22). Finlandiya'da 1980 yılı başlarında kurulan "Kırsal Yayımlar Merkezi Derneği" kırsal alanda yaşayan kadınlara kırsal şenlik, gıda ve gelenekler üzerine eğitim vermektedir. (Şerefoğlu, 2010: 301). Türkiye'de sürdürülebilir "Kırsal ve Kentsel Kalkınma Derneği (SÜRKAL)", merkezi Manisa'da bulunan "Kırsal Turizm Derneği", "Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunlarını Araştırma Derneği" ve Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği (TaTuTa) gibi STK'lar kırsal turizm gelişimine yönelik faaliyet göstermektedirler.

Avrupa'da kırsal turizm yerel alanların kalkındırılmasında önemli bir güç olarak görüldüğünden çok geniş çaplı bir örgütlenmeyle kırsal turizm yönetilmektedir. Bu amaçla çeşitli dernek ve birlikler kurulmuştur. Örneğin, Fransa'da 1989 yılında köylüler, çiftçiler, yerel yöneticiler ve mülk sahipleri ortaklaşa bir dernek kurmuşlar ve daha sonra kendilerine en yakın ulusal bir derneğe üye olmuşlardır. Böylece dernek üyeleri evlerini kiraya vermişler, kır gezileri, uzun süreli (10 gün) yaya ve atlı doğa yürüyüşleri ile kırsal turizm faaliyetlerine katılarak gelir elde etmişlerdir (Soykan, 2000: 26). Benzer biçimde Letonya'da 1993 yılında kurulan Letonya Kırsal Turizm Derneğine bağlı 250 STK bulunmaktadır. Derneğin temel amacı, Letonya'da sürdürülebilir kırsal turizm gelişimine destek olmaktadır. Dernek bu amaca yönelik, yeni iş alanları yaratma, kırsal alanları koruma, yerel ürünlerin üretimini teşvik etme, çiftlik ürünleri için pazar yaratma gibi kırsal turizm faaliyetleri ile yerel ve ulusal düzeyde ülke ekonomisine katkı sağlama amacı taşımaktadır (Zobena vd., 2005).

STK'lar yerel halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi (Eraslan vd., 2010), çevresel ve tarihi değerlerin korunması (Ünlüönen ve Sevim, 2005; Demir ve Çevirgen, 2006), ekoturizme yönelik konaklama tesislerinin yapımı, gelenek ve görenekleri yansıtan hediyelik eşya yapımı (Finnety, 2000) konularında yerel halkı teşvik ederek kırsal turizm gelişiminde önemli katkılar sağlayabilir. Sivil inisiyatifler kırsal alanlarda eğitim ve turiste yönelik yerel ürünlerin geliştirilerek pazarlanması, çevresel değerlerin korunması (Demir ve Çevirgen, 2006), turizme yönelik projeler geliştirilmesi (Wood, 2002) gibi faaliyetlerde yerel yönetimler, üniversiteler ve turizm işletmeleri gibi paydaşlarla (Çakıcı ve Aksu, 2007) birlikte önemli roller üstlenmektedirler. Neves (2006) de Wood (2002) ile aynı görüşü paylaşarak kırsalda faaliyet gösteren STK'ların; kırsal alanlara yönelik konaklama tesisleri yapımını teşvik ederek ve yerel halkta turizm bilincini oluşturarak kırsal turizm gelişiminde etkili olabileceklerini savunmuştur.

STK'lar, sosyal, insani, çevresel, tarihsel, sağlık ve ekonomik gelişim gibi konularda faaliyet gösterebilirler (Rudasil, 2008: 10). STK'lar, amaçlarına göre çeşitli gruplara

ayrılmaktadır. O'Neill (1989) STK'ları dini, eğitim, sağlık, kültür, sanat, yardımlaşma ve çevre konularında faaliyet gösteren kuruluşlar olarak çeşitli gruplara ayırmıştır (Akt. Rudasil, 2008). STK'lar farklı amaçlarla faaliyet gösterse de çoğunlu turizme doğrudan ya da dolaylı olarak etki edebilirler. Örneğin dini ve kültürel amaçlı STK'lar tarihi cami, ibadethane, medrese ve diğer tarihi ve kültürel eserlerin korunmasında ve ziyarete açılmasında, eğitim amaçlı STK'lar yerel yönetimlerle ve diğer paydaşlarla birlikte kırsal halka yönelik turizm eğitimi verilmesinde önemli katkılar sağlayabilirler. Ayrıca sağlık amaçlı STK'lar termal turizm, diyaliz turizmi gibi alanlara destek verebilirler. Bunun yanında özellikle köylerde turizmin ek gelir kaynağı olarak değerlendirilmesinde köy kalkındırma güzelleştirme ve yardımlaşma dernekleri önemli çalışmalarla yer alabilirler.

#### 2.4. Düzce İli Alan Araştırması

##### 2.4.1. Düzce İli Kırsal Turizm Potansiyeli

Düzce ili yöresel el sanatları, mahalli yemekleri, kırsal yaşam biçimi ve gelenekleri ile de önemli bir kırsal turizm potansiyeline sahiptir. Düzce ili, jeopolitik konumu ve sahip olduğu doğal, tarihi, sosyo-kültürel ve çevresel değerleri bakımından önemli kırsal turizm merkezlerinden biri olma yolunda ilerlemektedir. Akçakoca ilçesindeki Dadalı köyü, bölgede ekolojik tarım yapan tek köy olarak önemli bir kırsal turizm merkezidir. Dadalı köyü, ziyaretçilerine gerçek anlamda köy tecrübesini tam anlamıyla yaşatmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla köye gelen misafirler sabah köy kadınları ile inek sağma, yumurta toplama, sebze-meyve toplama ve yetiştirme, yöresel yemekleri tatma, yöreye özgü düğün, nişan ve kına gecesi gibi etkinliklere katılarak tam anlamıyla bir kırsal turizm tecrübesi edinmektedirler (<http://dogaldadali.com/>, 2011). Benzer bir uygulama da TATUTA projesi kapsamında Çilimli ilçesinde Özlü Aile Çiftliğinde görülmektedir. Aile ziyaretçilerini evlerinin üçer kişi veya birer ailelik üç odasında ağırlamaktadır. Aile üyeleri ile birlikte yöresel yemeklerden tatmak, tarlalarda sebze veya meyve toplamak hatta yetiştirmek bile mümkün (<http://www.bugday.org>, 2011). Kırsal turizm denildiği zaman sadece köy veya çiftlik turizm anlaşılmalıdır. Kırsal turizm ile özdeşleşmiş ekoturizm, flora turizmi, kültür turizmi, yayla turizmi gibi birçok turizm türü bulunmaktadır Düzce bu açıdan da önemli bir potansiyele sahiptir. Düzce ilinde kırsal turizm potansiyeli içerisinde değerlendirilebilecek turizm türleri şu şekildedir (Yosmanoğlu ve Engin, 2002):

*Ekoturizm:* Düzce, ormanları, florası, yaylaları, göllerinin yanı sıra zengin tarım kaynakları da, kırsal alandaki potansiyeli harekete geçirerek tarıma dayalı turizmi geliştirmek mümkündür. Çiftlik evlerinde konaklama, yöredeki el sanatlarını geliştirme, doğa ile bütünleşme, geleneksel yayla ya da çiftlik evlerinin restorasyonu yoluyla Düzce'de turizm ayrı bir boyut kazanabilir. Düzce'de, Efteni Gölü ve Hasanlar Barajı birer eko turizm merkezi olarak değerlendirilebilir.

*Yayla turizmi:* Yaylalar turizmi çeşitlendirmek ve bu alanları turizme açarak ekonomik getiri sağlamak açısından Düzce için önemlidir. Topuk Yaylası, Odayeri Yaylası, Kardüz Yaylası, Torkul Yaylası ve Pürenli Yaylası gibi alanlar önemli turizm potansiyeline sahiptir.

*Şelaleler:* Güzeldere, Samandere, Aydınpınar, Aktaş, Saklıkent ve Sarıyayla şelaleleri önemli tabiat alanları arasındadır.

*Spor Turizmi:* Hasanlar Barajı ve Akçakoca İlçesinde Olta Balıkçılığı; Güzeldere Yaylası, Topuk Yaylası, Odayeri Yaylası, Kurugöl Sarıçökek Mezrası ve Kaynaşlı'da Doğa Yürüyüşü (Trekking); Beyköy ve Odayeri Yaylalarında Kampçılık; Cumayeri, Büyük Melen Çayında Rafting ve Yığılca Hasanlar Barajında Yelken Yarışları (www.duzcekulturturizm.gov.tr, erişim: 17.04.11).

#### 2.4.2. Araştırmanın Problemi, Soruları ve Hipotezleri

Avrupa'da kırsal turizm kırsal kalkınmanın önemli bir aracı olarak görülmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler turistik arz kaynaklarını kırsal turizm için kullanarak kırsal yörelerin ekonomilerini güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Türkiye'nin hem gelişmekte olan bir ülke olması hem de tarım potansiyelinin zengin olması Türkiye'yi kırsal turizm açısından cazip kılmaktadır (Çeken vd., 2007: 2). Dolayısıyla bir bölgede kırsal turizm gelişiminin o bölgeye ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim açılarından etkileri olmaktadır. Bu sebeple kırsal turizm geniş bir örgütlenmeyle ve katılımla yönetilmek durumundadır. Bu örgütlenme içerisinde yer alabilecek aktörlerden biri de STK'lardır. Ancak bu araştırmada temel problem STK'ların yörelerindeki kırsal turizm gelişimine etkilerinin olup-olmadıklarıdır. Bu sorunsal özel ve kamu yöneticileri tarafından da zaman zaman dile getirilmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada STK'ların kırsal turizme olan etkileri belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu çerçevede araştırmada şu sorulara cevaplar aranmaktadır:

1. Yerel STK'lar yöre turizmi üzerinde etkili midirler?
2. Yerel STK'ların kırsal turizm üzerindeki etkileri faaliyet yerlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Yerel STK'ların kırsal turizm gelişimine olan etkileri kuruluş amacına göre farklılık göstermekte midir?

Bu çalışmada Düzce İlinde faaliyet gösteren STK'ların kırsal turizme etkilerinin olup olmadığı, bu etkilerin kuruluş amacı ve kuruluş yerine göre farklılık gösterip-göstermediği test edilmektedir. Bu bakımdan kurulan temel iki hipotez şu şekildedir:

H<sub>1</sub>, Kuruluş amacına göre yerel STK'ların kırsal turizm üzerinde farklı etkileri vardır.

H<sub>2</sub>, Kuruluş yerine göre yerel STK'ların kırsal turizm üzerinde farklı etkileri vardır.

#### 2.4.3. Yöntem

##### 2.4.3.1. Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Düzce Valiliği Dernekler İl Müdürlüğü, Düzce Sanayi ve Ticaret Odası, Düzce İl Turizm Müdürlüğü ve Düzce İli protokol listesine göre belirlenmiş 654 adet STK yöneticileri oluşturmaktadır. Düzce ili ve ilçelerinde yer alan Bu STK'lar gerek şube gerekse bağımsız olarak tüzüklerine göre kurulmuş çeşitli yapılarıdaki örgütlerdir. Bu araştırmada şube ya da bağımsız STK diye bir ayırım yapılmamış tamamı evrene dâhil edilerek örnek seçimi yapılmıştır.

Araştırma evrenini oluşturan STK'ların dağılımı yapıları itibari ile türdeşlik göstermediğinden evren kendi içerisinde yapılarına göre aynı özellikteki alt tabakalara ayrılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın evreni içerisinde yer alan STK'ların sayılarına ilişkin veriler Tablo 1'de yer almaktadır. Araştırmada zaman, enerji ve para gibi maliyetlerden tasarruf edebilmek amacıyla evreni temsil yeteneğine sahip

**Tablo 1.** STK'ların tabakalara göre sınıflandırılması

| Türlerine Göre Sivil Toplum Kuruluşları | Sayı       |
|-----------------------------------------|------------|
| Dini Amaçlı STK                         | 225        |
| Yardımlaşma Amaçlı STK                  | 92         |
| Sportif Faaliyet Amaçlı STK             | 115        |
| Turizm ve Çevre Amaçlı STK              | 55         |
| Diğer Amaçlarla Faaliyet Gösteren STK   | 222        |
| <b>TOPLAM</b>                           | <b>654</b> |

**Kaynak:** Düzce Valiliği, Düzce Sanayi ve Ticaret Odası, Düzce İli Protokol Listesi, Düzce İl Turizm Müdürlüğü ve Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

örnekleme alma yoluna gidilmiştir. “Örneklem üzerinde çalışmak araştırmacıya büyük zaman, enerji ve para tasarrufu sağlar. Ayrıca küçük kümeler üzerinde denetim kurma daha kolaydır” (Gegez, 2007: 238; Karasar, 2009:111). Araştırmada Olasılıklı Örneklem Yöntemlerinden Tabakalı Örneklem Yöntemi seçilmiştir. Tabakalı Örneklem, sınırları belirlenmiş bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılır. Eğer evrendeki birim ve objelerin dağılımı türdeşlik göstermiyorsa, evrenin her tarafındaki dağılımda düzensizlik varsa, bu tür olumsuzlukları gidermek üzere evrende aynı nitelikte bulunan birey ve objeler tabakalandırılır ve örneklem ayrı ayrı bu tabakalardan alınır (Aziz, 2008: 52; Şimşek ve Yıldırım, 2006:105). Daha sonra örneklem büyüklüğü “n” saptanmıştır. Krejcie ve Morgan (1998), değerlendirmelerin oranlara göre yapılacağı araştırmalarda evren hacminin büyüklüğüne karşılık örneklem büyüklüğünün ne kadar alınması gerektiğine ilişkin genel bir tablo önermişlerdir. 0,05 anlamlılık düzeyi ve  $\pm 0,05$  hata oranında evren hacminin 750 olması halinde örneklem büyüklüğü 254 olarak belirtilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007: 72). Bu çalışmada da bu verilerden yola çıkılarak 654 olan evren hacmine karşılık örneklem büyüklüğü 248 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın uygulama aşamasında 6 STK yöneticisine adres değişikliği veya verilen adresin geçersiz olması, anket formunun doldurulmak istenmemesi ve iletişim bilgilerindeki değişiklik gibi nedenlerle ulaşılamamıştır. Bununla birlikte araştırmanın güvenilirliğini artırması açısından mümkün olan en yüksek örneklem büyüklüğüne ulaşılmaya çalışılmış ve 254 STK araştırma kapsamına alınmıştır. Bundan sonraki aşamada hangi STK'ların araştırmaya dâhil edileceği ve bunların yansız olarak nasıl belirleneceği önemli bir sorun olarak görülmüştür. Bu sorunu çözmek için ise evreni oluşturan her bir alt tabakanın evren içindeki oranı nispetinde birey Basit Tesadüfi Örneklem yöntemi ile tabakalar içerisinde seçilmiş, böylelikle her bireye eşit seçilme şansı verilmeye çalışılmıştır.

**Tablo 2.** Örneklem alınacak STK'lar

| Örneklem Alınan Sivil Toplum Kuruluşları | f          | %            |
|------------------------------------------|------------|--------------|
| Dini amaçlı STK                          | 84         | 33.1         |
| Yardımlaşma amaçlı STK                   | 34         | 13.4         |
| Sportif faaliyet amaçlı STK              | 42         | 16.5         |
| Turizm ve çevre amaçlı STK               | 33         | 13.0         |
| Diğer amaçlarla faaliyet gösteren STK    | 61         | 24.0         |
| <b>TOPLAM</b>                            | <b>254</b> | <b>100.0</b> |

**Kaynak:** Düzce Valiliği, Düzce Sanayi ve Ticaret Odası, Düzce İli Protokol Listesi, Düzce İl Turizm Müdürlüğü ve Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde evrenin %33,1'inin dini, %13,4'ünün yardımlaşma, % 16,5'inin sportif, %13'ünün turizm ve çevre, son olarak da %24'ünün Diğer amaçlarla faaliyet gösteren STK'lerden oluştuğu basit bir hesaplama ile saptanabilir. Dolayısıyla her tabakadan seçilecek olan örneklem sayısı da bu oranlar nispetindedir. Her tabakadan örnekleme alınan STK sayısı şu şekilde hesaplanmıştır:

$$(254 \times 33,1) / 100 = 84$$

$$(254 \times 13,4) / 100 = 34$$

$$(254 \times 16,5) / 100 = 42$$

$$(254 \times 13,0) / 100 = 33$$

$$(254 \times 24,0) / 100 = 61$$

Örnekleme alınacak STK'lar Tablo 2'te yer almaktadır.

#### 2.4.3.2. Veri Toplama Aracı ve Veri Çözümleme

Yerel STK'ların turizme etkilerinin incelendiği bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Düzce İlinde yer alan STK'ların kırsal turizme etkisini belirlemeye ilişkin STK yöneticilerinin görüş ve tutumlarını belirlemek üzere 25 adet Likert tipi sıralama ölçeği kullanılmıştır. Her bir ifadeye katılım 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde ölçeklendirilmiştir. Özellikle Likert tipi ifadelerin oluşturulmasında şu hususlar etkili olmuştur: İlk olarak, Yavuz'un (2003) çalışmasından toplam 5 ifade (8, 9, 10, 11 ve 12. ifadeler) alınarak üzerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. İkinci olarak, konu ile ilgili ve bilgisi olan 2 akademisyen ile 45 dk süren derinlemesine görüşme yapılmış ve ne tür soruların yer alacağına dair teknik deyimler ve anahtar kelimeler seçilmiştir. Son olarak, Düzce İl Merkezi, Akçakoca, Yığılca, Kaynaşlı, Çilimli, Cumayeri, Gölyaka ilçelerindeki turizm ile doğrudan ilgili toplam 10 STK yöneticisinin konu ile ilgili bilgi, görgü ve tecrübelerine başvurulmuştur. Bu yöneticilerin her biri ile yaklaşık 30 dakika süren mülakatlar yapılmıştır. Bu ön görüşmelerden ortaya çıkan konu ile ilgili yararlı olabilecek bazı hususlar Likert tipi ifadelerin oluşturulmasında etkili olmuştur. Elde edilen bu bilgiler literatürdeki bilgilerle karşılaştırılmış ve daha sonra literatürdeki bilgiler bu sürece dâhil edilmiştir. Anketin ikinci bölümünde yerel STK'larla ilgili bazı bilgilere (faaliyet yeri, kuruluş amacı, faaliyet süresi, üye sayısı, geliri, vb.) yer verilmiştir. Anketin üçüncü bölümünde ise örneklem kapsamında ele alınan yerel STK yöneticilerinin demografik özelliklerine ilişkin sorular yer almaktadır. Bu sorulardaki nitel ve nicel değişkenler sürekli ve kesikli özellik göstermektedir. Demografik özelliklere ilişkin sorularda sınıflama ve oran ölçeği kullanılmıştır.

Anket formuna son şekli verilmeden önce Akçakoca ve Düzce Merkez ve Gölyaka'da bulunan turizmle ilgili toplam 10 STK yöneticisine ön-test uygulanmıştır. Burada amaç ankette yer alan soruların ve ifadelerin cevaplayıcılar açısından "aynı şekilde anlaşılıp-anlaşılmadığının" tespitini yapmaktır. Böylece soruların herkes tarafından aynı şekilde anlaşıldığından emin olunur. Pilot uygulamanın en az 10 kişi üzerinden yapılması gerektiği ifade edilmektedir (Altunışık vd., 2007: 82). Elde edilen bulgular SPSS for Windows 15.0 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulgulara ilişkin tanımlayıcı istatistikler (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) verilmiştir. Alt boyutların güvenilirliği için Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin kapsam

geçerliliğini belirlemek için uzman görüşüne başvurulmuştur. Yapılan analizlerde ikili gruplarda T-testi üç ve daha fazla grup ortalamalarının karşılaştırılmasında ise Varyans Analizi yapılmıştır.

#### 2.4.3.3. Güvenirlilik ve Geçerlilik

Bu çalışmada kullanılan anketin geçerliliğinin test edilmesi için kapsam geçerliği yönteminden faydalanılmıştır. Kapsam geçerliliği, bir bütün olarak ölçeğin ve ölçekteki her bir maddenin amaca ne derece hizmet ettiğidir (Ercan ve Kan, 2004:215). Başka bir deyişle, testi oluşturan maddelerin ölçülmek istenen özelliği ölçmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığının göstergesidir. Kapsam geçerliliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan biri, uzman görüşüne başvurmaktır. Uzmanın beklenen, testin taslak formunda yer alan maddelerin kapsam geçerliliği bakımından değerlendirmesidir (Büyüköztürk, 2010:167). Bu sebeple bu çalışmada kapsam geçerliliğinin sağlanması için, taslak anket formu turizm alanında uzman 2 akademisyence incelenmiş, eleştiri ve tavsiyeleri alınmıştır. Ayrıca araştırma kapsamına alınan bazı STK yöneticilerinin (10 yönetici) de önerileri alınarak ankete son şekli verilmiştir. Bu çalışmada kullanılan ölçeğe ait madde-toplam korelasyonlar incelendiğinde bu korelasyonların 0,683 ile 0,880 arasında değiştiği görülmektedir. Madde-toplam korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2010:171). Ölçeğin genel güvenilirlik düzeyi ise 0,982'dir (Cronbach a=0,982). Bu durum ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Cronbach alfa katsayısı 1 değerine yakınlıkta güvenilirlik düzeyi artmaktadır (Özdamar, 2002: 663; Balci, 2001: 114).

## 2.5. BULGULAR VE YORUMLAR

### 2.5.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmaya katılan STK yöneticilerinin %90,2'si erkek olup; %50,4'ü 41-50 yaş, %24,8'i 51 yaş ve üstü, %20,1'i 31-40 yaş, %4,7'si ise 30 yaş altındadır. Deneklerin %83,9'u evli, %45,3'ü lise/meslek lisesi mezunu, %28'i lisans ve lisansüstü mezuniyete sahiptir. Ayrıca deneklerin %87,8'inin turizm eğitimi yoktur. Araştırmaya katılan 254 STK'nın çoğunluğu Düzce il merkezinde (N=52, %46,5), en azı ise Yığılca (N=6, %2,4) ve Gümüşova (N=7, %2,8) ilçelerinde bulunmaktadır. STK'ların %33,1'i dini, %16,5'i sportif, %13,4'ü yardımlaşma, %24'ü Diğer amaçlarla kurulmuş olup; sadece %13'ü turizm ve çevre amaçlı kurulmuştur. Yerel STK'ların %14,2'si 5 yıldan daha az bir süredir, %34,6'sı 6-10 yıl arası, %40,9'u 11-15 yıl arası, %10,2'si 16 yıl ve üzeri bir süredir faaliyet göstermektedir. Bu bulgulara göre STK'ların dörtte üçü 6-15 yıl arasında faaliyet göstermektedir. Ayrıca, STK'ların çoğunlukla %31,5'inin üye sayısı 50 kişi ve daha az; %15'inin üye sayısı ise 151-200 kişi arasında değişmektedir. STK'ların %70,1'i yıllık aidat geliri, % 53,5'i ise bağış geliri almaktadır. Yine katılımcıların %71,3'ü işletme faaliyetlerinden, %95,3'ü Valilikten, %85,8'i Kaymakamlıktan, %88,6'sı Belediyeden ve %96,9'u ise Bakanlıktan yardım alamamaktadır. Bu bilgilere göre araştırma kapsamına alınan STK'ların maddi olanaklardan yoksun oldukları belirtilebilir.

**Tablo 3:** STK'ların Kırsal Turizme Etkilerine İlişkin Bulgular

| İfadeler | Kesinlikle Katılmıyorum |      | Katılmıyorum |      | Kısmen katılmıyorum |      | Katılıyorum |      | Kesinlikle Katılıyorum |     | Ort. | s.s.  |
|----------|-------------------------|------|--------------|------|---------------------|------|-------------|------|------------------------|-----|------|-------|
|          | f                       | %    | f            | %    | f                   | %    | f           | %    | f                      | %   |      |       |
| yöntem1  | 87                      | 34,3 | 116          | 45,7 | 16                  | 6,3  | 26          | 10,2 | 9                      | 3,5 | 2,03 | 1,066 |
| yöntem2  | 89                      | 35,0 | 126          | 49,6 | 12                  | 4,7  | 23          | 9,1  | 4                      | 1,6 | 1,93 | ,948  |
| yöntem3  | 84                      | 33,1 | 128          | 50,4 | 17                  | 6,7  | 23          | 9,1  | 2                      | ,8  | 1,94 | ,911  |
| yöntem4  | 82                      | 32,3 | 140          | 55,1 | 14                  | 5,5  | 13          | 5,1  | 5                      | 2,0 | 1,89 | ,867  |
| yöntem5  | 78                      | 30,7 | 132          | 52,0 | 20                  | 7,9  | 18          | 7,1  | 6                      | 2,4 | 1,98 | ,941  |
| yöntem6  | 74                      | 29,1 | 133          | 52,4 | 19                  | 7,5  | 19          | 7,5  | 9                      | 3,5 | 2,04 | ,993  |
| yöntem7  | 67                      | 26,4 | 139          | 54,7 | 19                  | 7,5  | 18          | 7,1  | 11                     | 4,3 | 2,08 | 1,004 |
| yöntem8  | 78                      | 30,7 | 136          | 53,5 | 10                  | 3,9  | 19          | 7,5  | 11                     | 4,3 | 2,01 | 1,020 |
| yöntem9  | 89                      | 35,0 | 133          | 52,4 | 7                   | 2,8  | 18          | 7,1  | 7                      | 2,8 | 1,90 | ,950  |
| yöntem10 | 83                      | 32,7 | 127          | 50,0 | 17                  | 6,7  | 22          | 8,7  | 5                      | 2,0 | 1,97 | ,959  |
| yöntem11 | 98                      | 38,6 | 109          | 42,9 | 19                  | 7,5  | 20          | 7,9  | 8                      | 3,1 | 1,94 | 1,029 |
| yöntem12 | 96                      | 37,8 | 110          | 43,3 | 14                  | 5,5  | 24          | 9,4  | 10                     | 3,9 | 1,98 | 1,082 |
| yöntem13 | 106                     | 41,7 | 116          | 45,7 | 16                  | 6,3  | 12          | 4,7  | 4                      | 1,6 | 1,79 | ,877  |
| yöntem14 | 98                      | 38,6 | 115          | 45,3 | 21                  | 8,3  | 19          | 7,5  | 1                      | ,4  | 1,86 | ,887  |
| yöntem15 | 101                     | 39,8 | 115          | 45,3 | 14                  | 5,5  | 18          | 7,1  | 6                      | 2,4 | 1,87 | ,967  |
| yöntem16 | 96                      | 37,8 | 118          | 46,5 | 15                  | 5,9  | 20          | 7,9  | 5                      | 2,0 | 1,90 | ,960  |
| yöntem17 | 109                     | 42,9 | 111          | 43,7 | 11                  | 4,3  | 19          | 7,5  | 4                      | 1,6 | 1,81 | ,939  |
| yöntem18 | 86                      | 33,9 | 127          | 50,0 | 17                  | 6,7  | 21          | 8,3  | 3                      | 1,2 | 1,93 | ,917  |
| yöntem19 | 75                      | 29,5 | 124          | 48,8 | 30                  | 11,8 | 20          | 7,9  | 5                      | 2,0 | 2,04 | ,953  |
| yöntem20 | 83                      | 32,7 | 121          | 47,6 | 10                  | 3,9  | 29          | 11,4 | 11                     | 4,3 | 2,07 | 1,101 |
| yöntem21 | 102                     | 40,2 | 108          | 42,5 | 14                  | 5,5  | 24          | 9,4  | 6                      | 2,4 | 1,91 | 1,022 |
| yöntem22 | 105                     | 41,3 | 111          | 43,7 | 10                  | 3,9  | 24          | 9,4  | 4                      | 1,6 | 1,86 | ,978  |
| yöntem23 | 122                     | 48,0 | 85           | 33,5 | 20                  | 7,9  | 22          | 8,7  | 5                      | 2,0 | 1,83 | 1,029 |
| yöntem24 | 124                     | 48,8 | 99           | 39,0 | 16                  | 6,3  | 12          | 4,7  | 3                      | 1,2 | 1,70 | ,873  |
| yöntem25 | 134                     | 52,8 | 91           | 35,8 | 13                  | 5,1  | 13          | 5,1  | 3                      | 1,2 | 1,66 | ,882  |

### 2.5.2. Yerel STK'ların Kırsal Turizme Etkilerine İlişkin STK Yöneticilerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Aşağıda yerel STK'ların kırsal turizme etkilerini belirlemeye yönelik STK yöneticilerinin görüş ve tutumları yer almaktadır. Tablo 3 incelendiğinde STK yöneticilerinin genel olarak yörelerindeki kırsal turizm gelişiminde "etkili olamadıkları" yönünde görüş bildirdikleri dikkati çekmektedir. 25 maddeden oluşan ölçeğin genel ortalaması 1,917'dir. Madde ortalamaları 1,66 ile 2,08 arasında değişmekte olup, değişim aralığı 0,42'dir. Bu durum STK'ların turizme etkilerine ilişkin yönetici görüşleri arasında önemli farklılıkların olmadığını çağrıştırmaktadır.

Tablo 3'e göre STK yöneticilerinin büyük çoğunluğu aşağıda belirtilen hususlarda olumsuz görüşlere sahiptirler:

- Kırsal turizmi geliştirme konusunda çalışmalara katkı yapma (yöntem 1),
- Özellikle bayanları teşvik ederek hediyelik eşya yapımının geliştirilmesine katkı yapma (yöntem 2),
- Orman, göl, akarsu vb. doğal güzelliği olan alanlarda turizm amaçlı tesisler yapılması için girişimcileri teşvik etmeye çalışma (yöntem 3),
- Çevrede ev pansiyonculuğunu özendirerek çalışmalara katkı sağlama (yöntem 4),
- Turizmin 12 ay yapılabilmesi için yapılan çalışmalara katkı yapma (yöntem 5),
- Bölge turizminin çeşitlendirilmesi çalışmalarına katkı yapma (yöntem 6),
- Turizm etkinliklerinin yöredeki diğer mahalle ve köylere yayılması konusunda çalışmalarda bulunma (yöntem 7),

- Tek ve/veya ortak olarak yörede turizm amaçlı projelere katılma (yöntem 21)

Aynı tabloya göre STK yöneticilerinin büyük çoğunluğu aşağıda belirtilen hususlarda olumsuz görüşlere sahiptirler:

- Bölgedeki turizm işletmeleri ile sürekli işbirliği içinde olma (yöntem 8),
  - Yöredeki turizm tanıtımına katkı sağlamak için ulusal ve uluslararası çapta düzenlenen çeşitli fuarlara katılma (yöntem 9)
  - Yöredeki turizm değerlerinin tanıtımında halkla ilişkiler faaliyetleri yürütme (yöntem 10)
  - Yöredeki turizm değerlerinin medyada yer alması konusunda etkili olma (yöntem11)
  - Yöredeki turizm değerlerinin pazarlaması için çeşitli seyahat acenteleri ile yakın temas halinde olma (yöntem 17),
  - Yöreye gelen turistlere hizmet etmek üzere turizm gönüllüleri oluşturmaya çalışma (yöntem 18).
- Yine aynı tabloya göre STK yöneticilerinin büyük çoğunluğu aşağıda belirtilen hususlarda olumsuz görüşlere sahiptirler:
- Yöredeki turizm değerlerinin tanıtımı için yıl içinde çeşitli çevre gezileri/doğa yürüyüşleri düzenleme (yöntem 12),
  - Yöredeki turizm faaliyetlerine katkı için yıl içinde çeşitli yarışmalar düzenleme (yöntem 13),
  - Yöre kültürünü tanıtım amaçlı kermesler düzenleme (yöntem 14)
  - Yöre kültürüne özgü el sanatları yapımını destekleme

- (yöntem 15)
- Yöredeki turizm faaliyetlerine katkı için yıl içinde çeşitli gösteriler/halk oyunları etkinliklerinde bulunma (yöntem 16),
  - Yöredeki kültürel varlıkların (tarihi kale, ören yeri, müze, cami, hamam vb.) restorasyonu ve korunmasında aktif görev alma (yöntem 19),
  - Çevre temizlik kampanyaları düzenleme (yöntem 20),
  - Yörenin folklorik değerlerinin (gelenekler, adetler, kır düğünü, kına gecesi vb.) tanıtım aktivitelerine katılma (yöntem 22).

Aynı tablonun devamında STK yöneticilerinin büyük çoğunluğunun aşağıda belirtilen hususlarda da olumsuz görüşlere sahip oldukları görülmektedir.

- Halkın turizmde eğitilmesi için verilen kurslara destek sağlama (yöntem 23),
- Yörede turizm bilincinin yerleşmesi ve gelişmesi için eğitim kurumlarında resim, şiir, kompozisyon vb. yarışmalar düzenleme (yöntem 24),
- yörede turizm, çevre, kültür konulu konferans, panel, sempozyum gibi bilimsel toplantılar düzenleme (yöntem 25),

### 2.5.3. Analizler

Turizm eğitimi alan (31 kişi) ve almayan (223 kişi) denek sayısı arasında çok ciddi bir fark vardır. Bu sayılar arasında bir karşılaştırmanın yapılması başlangıçta pek anlamlı gelmese de, böyle bir karşılaştırmanın yapılması turizm eğitimi alan kişilerin sayıları az da olsa diğerlerine göre daha farklı düşündükleri ve farklı bir yaklaşım tarzına sahip olduklarını tespit etmek bakımından yararlı olabilir. Bağımsız Örneklemeler için yapılan T-Testi sonucuna göre STK yöneticilerinin kırsal turizm faaliyetlerine ilişkin görüşleri turizm eğitimi durumuna göre 0,05 anlamlılık düzeyinde önemli bir farklılık göstermektedir ( $t=10,34$ ;  $p<0,05$ ). Turizm eğitimi alan STK yöneticilerinin görüşleri ( $X=3,09$ ) turizm eğitimi almayan STK yöneticilerinin görüşlerine göre ( $X=1,75$ ) daha olumludur. Bağımsız Örneklemeler için yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi sonucunda ise yaş değişkenine göre önemli bir farklılık gözle çarpmazken ( $F=2,17$ ;  $p<0,05$ ); eğitim değişkeni açısından bir farklılık söz konusudur ( $F=5,43$ ;  $p<0,05$ ). Tukey testi sonucuna göre Lisans ve Lisansüstü mezunu olan yöneticilerin görüşleri ( $X=2,13$ ) ilköğretim/ortaokul mezunu olan yöneticilerin görüşlerine ( $X=1,69$ ) göre daha olumludur.

**Tablo 4.** STK'ların kırsal turizmdeki etki düzeylerinin örgütlenme biçimlerine göre karşılaştırılması - bağımsız örneklemeler için tek faktörlü varyans analizi sonuçları -

| Kuruluş Amacı   | N          | X           | Ss          | F       | P             |
|-----------------|------------|-------------|-------------|---------|---------------|
| Dini            | 84         | 1,44        | 0,30        | 172,468 | <b>0,000*</b> |
| Yardımlaşma     | 34         | 1,55        | 0,41        |         |               |
| Spor            | 42         | 1,61        | 0,17        |         |               |
| Turizm ve çevre | 33         | 3,59        | 0,09        |         |               |
| Diğer           | 61         | 2,06        | 0,54        |         |               |
| <b>Toplam</b>   | <b>254</b> | <b>1,91</b> | <b>0,80</b> |         |               |

\* $p<0,05$

**Tablo 5:** STK Yöneticilerinin Kırsal Turizm Faaliyetlerine İlişkin Görüşlerin Faaliyet Yeri Değişkenine Göre Karşılaştırılması - Bağımsız Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları -

| Kuruluş Yeri  | N          | X           | ss          | F     | P             |
|---------------|------------|-------------|-------------|-------|---------------|
| Akçakoca      | 52         | 2,24        | 1,02        | 2,881 | <b>0,007*</b> |
| Yığılca       | 6          | 2,12        | 0,93        |       |               |
| Gölyaka       | 23         | 2,11        | 0,92        |       |               |
| Çilimli       | 19         | 1,89        | 0,94        |       |               |
| Düzce Merkez  | 118        | 1,79        | 0,62        |       |               |
| Gümüşova      | 7          | 1,60        | 0,32        |       |               |
| Cumayeri      | 11         | 1,36        | 0,25        |       |               |
| Kaynaşlı      | 18         | 1,96        | 0,85        |       |               |
| <b>Toplam</b> | <b>254</b> | <b>1,91</b> | <b>0,80</b> |       |               |

\* $p<0,05$

Tablo 4 incelendiğinde STK'ların kırsal turizmdeki etki düzeylerinin örgütlenme biçimlerine göre 0,05 anlamlılık düzeyinde önemli farklılık gösterdiği görülmektedir ( $F=172,46$ ;  $p<0,05$ ). Gruplararası farklılıkların kaynağını bulmak amacıyla çoklu karşılaştırma testi (Tukey testi) yapılmış ve turizm ile doğrudan ilişkili STK yöneticilerinin görüşlerinin ( $X=3,59$ ) diğer yönetici görüşlerine göre daha olumludur. Görüldüğü üzere sadece turizm ve çevre ile ilgili derneklerin kırsal turizm faaliyetleri üzerinde etkisi vardır. Dolayısıyla birinci hipotez kısmen kabul görmüştür.

Diğer taraftan Tablo 5'e göre STK yöneticilerinin kırsal turizm faaliyetlerine ilişkin görüşleri faaliyet yeri değişkenine göre 0,05 anlamlılık düzeyinde önemli farklılık göstermektedir ( $F=2,88$ ;  $p<0,05$ ). Tukey testi sonucuna göre Akçakoca ilçesindeki STK'ların görüşleri ( $X=2,24$ ) Düzce merkez ( $X=1,79$ ) ve Cumayeri ilçesindeki STK'ların görüşlerine göre ( $X=1,36$ ) daha olumludur. Dolayısıyla ikinci hipotez de kısmen kabul görülmektedir.

### 2.6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İlgili literatür incelendiğinde bir bölgede turizmin gelişiminde STK'ların ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel açılarından önemli katkıları olduğu anlaşılmaktadır. Ancak konuyla ilgili Düzce ili kapsamında yürütülen bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlar, literatürde olduğundan farklılık göstermektedir. Araştırma sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Yerel STK yöneticilerinin çoğunluğu erkek, evli, yarısı orta yaşlı ve lise mezunu olup; büyük çoğunluğunun turizm eğitimi yoktur. Araştırma kapsamına alınan STK'lar daha çok il merkezinde bulunmaktadır. Düzce ilinde faaliyet gösteren STK'lar daha çok dini amaçlıdır. STK'lar kırsal turizm gelişimine ve yöre halkına ekonomik açıdan katkısı olacağı düşünülen faaliyetlere yeterince destek verememekte ya da katılamamaktadırlar. STK'ların tanıtım-pazarlama faaliyetleri ile kırsal turizm gelişimine destek verme noktasında yetersiz oldukları görülmektedir. STK'ların turizmin sosyo-kültürel yönüne ilişkin faaliyetlere de yeterince destek olamadıkları anlaşılmaktadır. STK'lar halkın turizm konusunda eğitilmesi ve kırsal turizm bilinci kazandırılması noktasında ilgisiz görünmektedirler. Sayıları oldukça az olan turizm eğitimi almış STK yöneticileri ile üniversite mezunu yöneticiler daha olumlu yaklaşımlar içindedirler. Üniversite ve turizm eğitimi almış olma STK yöneticilerinde turizm bilincinin ve



turizme olan duyarlılığın artmasını sağlamış olabilir. Buna karşın farklı yaş gruplarına sahip STK yöneticileri ise benzer görüşlere sahiptirler. Genel olarak değerlendirildiğinde STK'ların kırsal turizme yönelik faaliyetlerde çok fazla yer alamadıkları ortaya çıkmaktadır. Yerel STK'ların kırsal turizm üzerindeki etkileri kuruluş amacı ve kuruluş yerine göre farklılık göstermektedir. Akçakoca ilçesindeki STK'lar ile turizm ve çevre amaçlı kurulan STK'lar turizm üzerinde daha etkilidirler. Akçakoca'da faaliyet gösteren STK'lar kırsal turizm gelişimine daha fazla önem vermektedirler. Bunda Akçakoca'da faaliyet gösteren STK'lar içerisinde turizm ile doğrudan ilgili kuruluş sayısının fazlalığı ve ilçede turizm işletmelerinin ve ilgili yüksekokulun olması gibi faktörler etkili olabilir. Çarpıcı sonuçlardan biri de doğrudan turizm ile ilgili STK'ların turizm gelişimine ve tanıtımına daha fazla destek verdikleridir.

#### **Bu araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda STK'ların şunları yapabilmeleri beklenebilir:**

- STK'lar birbirleriyle ve diğer kamu kuruluşları ile ortak hareket ederek kırsal turizme yönelik (sergi, fuar, geziler, yöresel yemekler, konser vb.) daha çok faaliyet içinde olmaları,
- Yerel halkın ev pansiyonculuğu, tarım turizmi ve çiftlik turizmi konularında yönlendirme yapabilmeleri,
- Yereldeki turizm eğitim kurumları ile daha yakın ve etkin temaslar kurarak ortak çalışmalar yapmak. Örneğin turizm, çevre, kalkınma, tanıtma, dayanışma vb. temalı. Böylece yöredeki turizm eğitim kurumları yerel ve bölgesel projelerle, toplumsal sorumluluk alanlarını genişletip ürettiği katma değerle topluma daha yararlı olabilirler (Selvi vd., 2010:438).
- İl ve ilçelerdeki turizm çalışmalarına doğrudan ya da dolaylı olarak olabildiğince duyarlı olmak,
- Yerel halkın ve girişimci işletmelerin kırsal turizm ürünlerinin geliştirilmesine, tanıtımı ve pazarlama çabalarını desteklemek,
- Yöredeki doğal ve kültürel değerleri öne çıkaracak, koruyacak ve zenginleştirecek planlama sürecine aktif olarak katılmak,
- Üniversiteler ve medya ile birlikte hareket ederek eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları gerçekleştirmek (Örs ve Onar, 2008:734),
- Gerekliğinde köy halkı ve işletme sahipleri birlikte kırsal turizme yönelik bir dernek kurmalı ve ulusal ya da uluslararası bir kuruluşa üye olmak,
- Merkezi ve yerel otoritelerin yerel STK'ların turizm faaliyetlerini artırmaları için maddi ve manevi teşvik tedbirlerini uygulamaları gerekmektedir.

STK'ların kırsal turizm üzerindeki etkilerini araştıran bu çalışma Düzce ili kapsamındaki yerel STK'lar ile sınırlandırılmıştır. Bu araştırmada ile ortaya çıkan sonuçların nedenleri üzerinde durulmamıştır. Zaten böyle bir amaç edinilmemiştir. STK'ların kırsal turizm üzerinde etkili olamamaları örgütlenme biçimi, kuruluş amacı, yöneticilerin turizm kültürü ve maddi olanakları gibi birçok sebep ile ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla başka bir nitel araştırma yöntemiyle bu konu neden-sonuç ilişkisi kurularak tekrar ele alınabilir. Hatta yeni bir çalışma sadece turizmle doğrudan ilgili olan sınırlı sayıda STK'lar üzerinde yapılabilir. Bunun için STK'ların kuruluş tüzüğüne bakmak yeterli

olacaktır. Diğer taraftan yereldeki STK'ların kamuoyunda nasıl değerlendirildiği yerel bazda ele alınabilir. Bunun için yerel yönetimlerin, ilgili meslek sahibi üyelerin ve işletme yöneticilerinin tutum ve görüşlerine başvurulabilir.

#### **KAYNAKÇA**

- Ahipaşaoğlu, S. ve Çeltek, E. (2006). **Sürdürülebilir Kırsal Turizm**. Gazi Kitap Evi, Ankara.
- Akça, H, Esengün, K. ve Sayılı, M. (2001). Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü. **Standard Dergisi**, 40(470) , 29-35.
- Akça, H. (2004). Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Turizm. **Standard Dergisi**, 43(513) , 61-70.
- Alyakut, B. (2007). Stratejik Yönetim Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarında Stratejik Yönetim Uygulamalarının İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, E.(2011). Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Turizme Etkilerini Belirlemeye İlişkin Bir Araştırma: Düzce İli Örneği, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Cánoves, G; M. Villarino; G.K. Priestley and A.Blanco (2004). Rural Tourism in Spain: An Analysis of Recent Evolution. **Geoforum**, 35 (6), 755-769.
- Chuang, S.T. (2010). Rural Tourism: Perspectives From Social Exchange Theory. **Social Behavior And Personality**, 38 (10), 1313- 1322
- Clarke, G. (1998). Non-Governmental Organizations (NGOs) and Politics in The Developing World. **Political Studies**, 46 (1), 36-52.
- Çeken, H; L. Karadağ, ve T. Dalgın (2007). Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm Ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma. **Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, 8 (1), 1-14.
- Daugstad, K. (2008). Negotiating Landscape in Rural Tourism. **Annals of Tourism Research**, 35 (2), 402-426.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). **Ekoturizm Yönetimi**. (1. Basım). Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- Demirkol, M; E.Ö Deniz ve E. Acar (2007). Turizm Sektöründe Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) Rolü ve Önemi: Dünya, Avrupa ve Türkiye. (Editör: İ.Hakkı Eraslan ve Melih Bulu). **Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü, Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar**. İstanbul: Uluslararası Rekabet Kurumu Derneği, 802-814.
- DPT, (2000). **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3137/oik538.pdf>, Erişim: 14.02.2011.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S. (2005). **Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım ve Planlama Politikalarının Bölgesel Ölçek İçinde Değerlendirilmesi**. [http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/34815ad542a4a7c\\_ek.pdf](http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/34815ad542a4a7c_ek.pdf) Erişim: 03.01.2010
- Eraslan, İ.H; Kasımoğlu, M. ve Kılınç, İ. (2010). **Muğla İli Turizm Sektörünün Kümeleme Analizi ve Makro Düzey Stratejik Planı**. Muğla Valiliği. [http://www.turizmguccel.com/docs/a-z\\_mugla.pdf](http://www.turizmguccel.com/docs/a-z_mugla.pdf) Erişim: 14.01.2011.
- Finnety, S. (2000). Analyzing The Roles of Local Non-Governmental Organizations (NGOs) in Sustainable Tourism: A Case Study of Belize, Central America. **Unpublished**

**Master Thesis.** Wilfrid Laurier University Department of Geograpy and Environmental Studies. Canada.

Flischer A. and Tchetchik, A. (2005). Does Rural Tourism Benefit from Agriculture. **Tourism Management**, 26 (4), 493–501.

Perry, G.E; D. de Ferranti; D. Lederman; W. Foster; A. Valdes (2005), **Beyond The City: The Rural Contribution to Development.** World Bank Latin American and Caribbean Studies, World Bank Publications, Washington. USA.

<http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=78EzXUhKSqYC&oi=fnd&pg=PR11&dq=The+City+Rural+Contribution+to+Development.+&ots=glpTVcGrAr&sig=5QEQT7y9NiRggrC9iYP9r2pXtY#v=onepage&q&f=false>, erişim:10.08.2011

Holland, J; M. Burian and L. Dixey (2003). **Tourism in Poor Rural Areas.** Diversifying the product and expanding the benefits in rural Uganda and the Czech Republic, PPT Working Paper, No:12, 3–37.

[http://turismo-sostenible.rds.hn/documentos/documentos/Tourism\\_Poor-rural-areas.pdf](http://turismo-sostenible.rds.hn/documentos/documentos/Tourism_Poor-rural-areas.pdf), erişim: 10.08.2011

Horoehowski, T. and Moisey R.N. (1999). The Role of Environmental NGOs in Sustainable Tourism Development: A Case Study in Northern Honduras. **Tourism Recreation Research**, 24, 2, 19–29.

Kiper, T. ve Yılmaz, E. (2008), “Şarköy-Kumbağ Arasında Kırsal Kalkınmayı Destekleyici Turizmin Olabilirliği ve Yerel Halkın Rolü” **Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi**, 5 (2), 159–168.

Kiper, T. (2006). Safranbolu Yörük Köyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. **Yayınlanmamış Doktora Tezi** Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Kozak, N; M.A Kozak ve M. Kozak. (2001). **Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar.** Detay Yayıncılık, Ankara.

Lane, B. (1994). What is rural tourism? **Journal of Sustainable Tourism**, 2 (1-2), 7–21.

Morgül, Ş.M. (2006).Trakya Bölgesinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesine İlişkin Analiz, Kırklareli Örneği. **Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi.** Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Neves, P (2006). Tourism Towards Sustainable Regional Development. **Master of Degree Project.** Division of Urban Planning. Högskolan Royal Institute of Technology. Stockholm. Erişim: 09.08.2011

[http://www.kth.se/polopoly\\_fs/1.111267!/Menu/general/column-content/attachment/Pedro%20Neves.pdf](http://www.kth.se/polopoly_fs/1.111267!/Menu/general/column-content/attachment/Pedro%20Neves.pdf)

O’neill, M. (1989). **The Third America: The Emergence of The Nonprofit Sector in The United States.** (1st Edition). San Francisco: Jossey Bass.

Özdaşlı, K. (2007). Sivil Toplum Kuruluşlarında Toplam Kalite Yönetiminin Uygulanabilirliği: Bir Araştırma. **Yayınlanmamış Doktora Tezi.** Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Pike, E.J. (1999). National NGO, Local Resource: The Nature Conservancy and Steamboat Springs, Colorado. **Tourism Recreation Research**, 24(2), 59-68.

Rudasil, L. (2008). The Warning Voice-NGOs and Information.(Edi.Steve W.Witt). **Changing Roles of NGOs in The Creation, Storage and Dissemination of Information in Developing Conuntries.** München.Ifla

Publications, 9-23. Erişim: <http://www.reference-global.com/doi/pdf/10.1515/9783598440243.9>

Segrado R. and Farmer F. (2006). The Impact of Local NGOs on Sustainable Tourism in Valle de Bravo, México. **Second International Conference on Sustainable Tourism.** WIT Press, Southampton, 311–319.

Soykan, F. (1999),” Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm”, **Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 10, Sayı: Mart-Haziran, ss: 67–75.

Sarı, C. ve Karabulut, Y. (2006). Türk Kültürünün Dünyaya Açılan Penceresi Antalya’da Kırsal Turizm Potansiyeli: Kuzca Köyü Örneği. **III. Lisans Üstü Turizm Öğrencileri Kongre Bildirileri**, 25–28 Mayıs, Çanakkale.718–733.

Sharpley, R. and Sharpley, J. (1997). **Rural tourism: An introduction.** London: Thomson Business Press.

Soykan, F (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. **Ege Coğrafya Dergisi**, Sayı:12, 1–11.

Soykan, F. (2000). Kırsal Turizm ve Avrupa’da Kazınılan Deneyim. **Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi**, yıl:11, sayı, Mart-Haziran, ss:21–33

Soykan, F. (2006). Avrupa’da Kırsal Turizme Bakış Açısı ve Kazınılan Deneyim. **II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi.** 20-22 Nisan, Balıkesir.

Suter, K. (2003). **Global Order and Global Disorder Globalization and The Nation-State.** (4th. Edition), USA: Praeger Publications.

Şerefoglu, .C (2010). AB’nde Kırsal Turizm ve Türkiye’ye Yönelik Öneriler. **EKEV Akademi Dergisi**, 14, (45), 297-310.

Taglibaue, J. (1998). Preserving A Heritage Via Bed and Bams: European Governments Subsidize Agritourism. **New York Times (Late New York Edition)**, 13 August, USA

Tarlak, Ş (2007). Mumcularda Kırsal Turizm Modeli. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Şehir Planlama Projesi VI Dersi Çalışma Bölümü. [http://c.lasphost.com/starlak/mumcularda\\_kirsal\\_turizm\\_modeli.pdf](http://c.lasphost.com/starlak/mumcularda_kirsal_turizm_modeli.pdf), erişim: 10.08.2011

Tosun, E.K. (2007). Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları. **Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi**, 3 (2), 1–16.

Ünlüönen, K. ve Sevim B (2005). Turistik Arz Kaynaklarının Değerlendirilmesinde Yerel Yönetimlerin, Sivil Toplum Örgütleri, Eğitim Kurumları ve Yerel Medyanın Rolüne İlişkin Bir Uygulama. **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2, 54–73.

<http://www.ttefdergi.gazi.edu.tr/makaleler/2005/Sayi2/59-79.pdf> erişim: 08.08.2011

Wood, M. E. (2002). **Ecotourism: Principles, Practices and Policies for Sustainability.** (1st Edition). USA. United Nations Publications (UNEP).

Yosmanoğlu, N. ve Engin, F. (2002). **Düzce İl Gelişme Planı Hizmetler Sektörü Raporu.** [www.duzce.edu.tr/rektorluk/.../digp/DiGPHizmetlerRaporu.Doc](http://www.duzce.edu.tr/rektorluk/.../digp/DiGPHizmetlerRaporu.Doc), Erişim: 17.04.11.

Yavuz, C. (2003). Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesinde Halkla İlişkiler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Karadeniz Bölgesi Örneği. **Yayınlanmamış Doktora Tezi.** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Zobena, A; S. Sumane and A. Kalnina (2005). **Rural Tourism in Latvia: Rauna Tourism Association**. <http://www.nuigalway.ie/research/idari/downloads/Rural%20Tourism%20in%20Latvia.pdf>, Erişim: 16.04.2011.

**“Türkiye Turizm Stratejisi2023 Eylem Planı 2007-2013”**, (2007), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara. <http://www.kultur.gov.tr/TR/dosya/1-70089/h/ttstratejisi2023.pdf> erişim 07.08.2011

#### **Kullanılan Diğer İnternet kaynakları**

<http://www.surkal.org.tr/>

<http://www.kirsalturizm.com/>

<http://www.kirsalcevre.org.tr/>

<http://www.bugday.org/tatuta/>

<http://www.milliyet.com.tr/2005/07/31/cumartesi/axcum02.html>

<http://dogaldadali.com/>

<http://www.bugday.org/tatuta/farmDetail.php?ID=58&lang=TR>

<http://www.duzcekulturturizm.gov.tr/ana-sayfa/1-33321/20110130.html>